

Özet

Kosova, uluslararası sistemde tanınma problemi olan bir ülke statüsündedir. Bu belirsiz statüsü sebebiyle kendisini uluslararası topluma kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, en kolay ve en hızlı yollardan biri, dijital diplomasinin etkin kullanımınıdır. Zira kendileri hakkında doğru bilgilerin dolaşımını sağlamak isteyen ülkelerin stratejik olarak dijital diplomasi kullanmaları bu ülkeler açısından avantaj sağlayacaktır. Ancak dijital diplomasi, siber ortamda gerçekleştirilen her faaliyet gibi yalnızca devletlerin uygulayabileceği bir alan olmaktan çıkmıştır. Aktör çeşitliliğini doğası gereği bünyesinde barındıran siber alan, dijital diplomasi faaliyeti esnasında da aktör çeşitliliğini gerektirmektedir. Dolayısıyla bu durum, geleneksel olarak devlet tekelinde bulunan “diplomasi” faaliyetinin devlet-dışı aktörler eliyle de gerçekleştirilebileceği sonucunu doğurmaktadır. Bu çalışmada, Kosova örneği üzerinden diplomasi faaliyetinin devlet ve devlet-dışı aktörler aracılığıyla nasıl kullanıldığı ele alınacak olup, bu durumun devlet aktörünün rolünde herhangi bir değişim veya dönüşüme sebebiyet verip vermediği sorunsalı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Diplomasi, Kosova, Aktör, Devlet.

The Struggle of Recognition By Digital Diplomacy: The Case of Kosovo

Abstract

At a time when traditional boundaries have been overcome by digitalization, Kosovo has the status of a country with recognition problems in the international system. Because of this ambiguous status, she tries to establish herself in the international community. In this context, one of the easiest and fastest ways is the effective use of digital diplomacy. Because countries that want to ensure that the right information is circulated about themselves, using digital diplomacy strategically will give an advantage to these countries. However, digital diplomacy, like any activity in cyberspace, has ceased to be an area that only states can implement. Cyber space, which incorporates the diversity of actors by nature, also requires a variety of actors during digital diplomacy. Therefore,

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

this results in the fact that the diplomacy activity, which is traditionally monopolized by the state, can be realized by non-state actors. In this study, it will be discussed how the use of diplomacy by means of state and non-state actors through the Kosovo case will be discussed, and whether this situation causes any change or transformation in the role of the state actor.

Key Words: Digital Diplomacy, Kosovo, Actor, State.

Giriş

1974 Yugoslavya Anayasası Kosova'yı özerk Sırp Bölgesi olarak ilan etmiştir. Ancak Yugoslavya Devlet Başkanı Josip B. Tito'nun ölümünden sonra diğer bölgelerde olduğu gibi Kosova'da da bağımsızlık mücadelesi başlamıştır. Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Milosevic'in bağımsızlık protestolarını şiddetle bastırmaya çalışması ise, 1998 yılında Yugoslavya ile Kosova arasında savaşın patlak vermesine sebebiyet vermiştir. NATO ve BM güçlerinin de dahil olduğu savaşın ardından 17 Şubat 2008'de Kosova, ABD ve Avrupa devletlerinin de desteğiyle bağımsızlığını ilan etti. Kosova, eski Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Sırp rejimi tarafından uygulanan on yıllık devlet şiddeti ve etnik çatışmanın ardından bağımsızlığını ilan eden son ülke olmuştur.

BM, 2006 ve 2008 yılları arasında Kosova'nın gelecekteki siyasi statüsünü tanımlamak için yaptığı görüşmeler sonucunda, denetimli bağımsızlığın Kosova'da barış, demokrasi ve refah için en uygun çözüm olduğu sonucuna varmıştır. Ancak önerilen bu çözüm, Sırbistan'ın destekçisi olan ve BM Güvenlik Konseyi'nin iki daimi üyesi olan Rusya ve Çin tarafından reddedilmiştir. Dolayısıyla BM Güvenlik Konseyi'nin Kosova'nın bağımsızlığını onaylamadaki başarısızlığı, ülkeyi egemen bir devlet olma yolunda karmaşık bir sürece sokmuştur. Rusya ve Çin'in yanı sıra Kosova'yı tanımayan ülkeler arasında Hindistan, Brezilya, Güney Afrika Cumhuriyeti, İran, Arjantin, Endonezya gibi ülkeler de bulunmaktadır (Sputnik, 2018).

Kosova'nın tanınma problemi, Kosova'yı diğer Balkan ülkeleri karşısında dezavantajlı duruma düşürmektedir. Kosova, zedelenen imajını iyileştirebilmek adına küresel algıyı değiştirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle alternatif bir çözüm arayışında olan Kosova için en uygun yöntemlerden biri, dijital diplomasinin etkin kullanımınıdır. Dijital araçları aktif bir şekilde kullanmak, statü sorunu yaşayan ve kendisini dünyaya kabul ettirmek mecburiyetinde olan Kosova için kritik bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, Kosova'nın

statü sorununu dijital diplomasi aracılığıyla çözüme kavuşturma çabası ele alınacak olup, bu örnek üzerinden devletlerin diplomasideki rolünde meydana gelen değişimler analiz edilecektir.

Diplomasi & Dijital Diplomasi

Bull, diplomasiyi devlet kurumları arasındaki ilişkilerin dünya siyasetinde resmi ajanlar ve barışçıl yollarla sürdürüldüğü davranışlar olarak görmektedir (1997:156). Watson ise diplomasiyi “birbirlerinin bağımsızlığını tanıyan siyasi varlıklar arasındaki müzakere süreci” olarak tanımlamaktadır (1984:33). Ancak bu tanımlamalar, geleneksel diplomasi anlayışı için geçerli olup; yeni aktörlerin yükselişi ve çok merkezli bir yönetim tarzına doğru kademeli bir geçişin önünü açmaktadır. Dolayısıyla bu durum; temsil, iletişim ve müzakerelerin geleneksel diplomatik işlevlerini ve diplomatın durumunu yeniden şekillendirmektedir (Hocking, Melissen, Riordan, Sharp, 2012).

Yücel, diplomasiyi 4 başlık altında toplamıştır. İlk olarak *Diplomasi 1.0*; siyah takım elbiseli ve beyaz yakalı uzmanların ulusal çıkarlar ve propaganda yoluyla uyguladıkları diplomasi türünü ifade eder. Bu diplomasi türü Henry Kissenger’ın “Diplomasi”sinde temsil edilmektedir. *Diplomasi 2.0*; kamu diplomasisini kapsar ve burada asıl olan devlet-ulus ilişkileridir. Burada Joseph Nye’in “yumuşak güç” kavramı temsil edilmektedir. *Dijital diplomasi 3.0*; zaman, mekan ve kişi gibi faktörlerden bağımsız olarak uygulanan diplomasi türüdür. Bu diplomasi türünde “sınırsızlık” söz konusudur ve Westphalian sınırlar hükmünü kaybetmiştir. Son olarak *Diplomasi 4.0*; “nesnelere arası” etkileşimi mümkün kılan uber diplomasiyi temsil eder ve Yücel, bu diplomasi türünü konuşmanın hem erken, hem de geç olduğunu vurgulamaktadır (2016:748).

21. Yüzyıl, toplumu; ilişkilerin, hedeflerin ve çıkarların kurgusu konusunda yeniden düşünmeye teşvik etmektedir. Dijital diplomasi de küresel iletişim yapısındaki değişiklikler yoluyla yeni aktörlerin, ağların ve süreçlerin kurulduğu bir süreçte ortaya çıkmıştır. Dijital ortam, büyük ölçüde veri artışı sağladı ve etkileşim maliyetlerini minimum seviyeye indirdi. Sağladığı bu avantajlar sayesinde bireyler ve ağlar arasındaki etkileşimi arttırarak, diplomatik alana yeni aktörlerin dahil edilmesinin önünü açtı. La Porte bu durumu; “uluslararası toplum demokrasisine yönelik küreselleşme ve evrimin, diğer aktörlerin ortaya çıkmasına neden olduğu” şeklinde yorumlamıştır (2012:2).

Akyeşilmen ise, Woodrow Wilson'un "açık diplomasi" idealinin siber ortamda realize edilme ihtimali üzerinde durmuştur (2018: 177).

Dijital diplomasi, "devletlerin kültürleri, tutumları ve davranışları anlamada kullandığı bir araç" olarak tanımlanan kamu diplomasisinden türemiştir. Bu bağlamda dijital diplomasi; "ilişkiler kurmak, ilişkileri yönetmek ve düşünceleri etkilemek için eylemleri harekete geçirmek" olarak tanımlanabilir (Adesina, 2017:4). Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar artık sosyal medyayı uluslararası ilişkilerin takip edilmesi noktasında "potansiyel bir oyun değiştirici" olarak görmektedirler (Holmes, 2015:13). Sosyal medyanın diplomasi alanına uygulanması, uluslararası politikanın dönüştürücü bir gelişimi olarak görülmüştür. Sosyal medya yalnızca diplomatik iletişimin hiyerarşik zincirlerini aşmakla kalmaz, aynı zamanda sıradan insanları politik sürece dahil ederek bu platformda seslerini duyurmalarını sağlar (Bjola ve Jiang, 2015:71).

Her ne kadar geleneksel diplomasiyi yürütme görevi halen egemen devletlerin temsilcileri arasında gerçekleşmeye devam etse de, günümüzde etkileşimler yalnızca ülkeler arasında değil; bireyler ve örgütler arasında da cereyan etmektedir. Kosova, yeterli mali kaynaklara sahip olmadığından, dünyadaki imajını arttırmak için düşük maliyetli yollar bulmak zorundadır. Bu bağlamda dijital diplomasi, Kosova'nın Sırp ve Rus lobisinin yarattığı dezavantajlar, uluslararası raporlar, ekonomik durgunluk, yolsuzluk skandalları gibi iç ve dış faktörleri düzeltmesi için bir fırsat olarak görülebilir. Zira dijital diplomasi, başkalarına nüfuz etmenin en etkili yollarından biridir.

"Tanınma"nın Dijitalleşmesi: Dijital Kosova

Devletlerin self-determinasyon ve egemenlik hakkı, küresel siyasetin en sorunlu alanları arasında yer almaktadır. Bağımsız devlet olma hakkına kimin sahip olacağı veya ayrı bir grubun hangi şartlar altında bağımsızlığını ilan edebileceği sorunsalını açıklayan evrensel kriterler mevcut değildir. Bir devletin bağımsızlığının kabul edilmesi ve diplomatik tanınma elde etmesinin ardındaki belirleyiciler hakkında bilimsel görüş birliği bulunmamakla birlikte; bir devletin bağımsızlık sürecini etkileyen unsurlar; sistemik faktörler, normatif kurumlar ve büyük güçlerin tercihleri olarak yorumlanmaktadır (Alexandrov, 2003).

Günümüzde halen tanınmanın kurucu ve ilan edici teoriler kapsamında değerlendirilmesi söz konusudur. Tanınma ve devlet olma arasındaki farklılıklar hala netlik kazanmamış olmakla birlikte, konuyla alakalı tek uluslararası hukuki düzenleme, 1933 tarihli Montevideo Sözleşmesi'dir. Sözleşmede devlet olmanın dört şartı olarak; kalıcı bir nüfus; tanımlanmış bir bölge; bağımsız bir hükümet ve diğer devletlerle ilişkilere girme kapasitesi yer almaktadır. Ancak, pratikte devlet olma koşullarının yerine getirilmesi her zaman tanınmayı mümkün kılmamıştır (Azarkan, 2016:1055).

Kosova, bağımsızlığının ilk on yılında 113'ü BM üyesi ülkeler olmak üzere toplamda 116 ülke tarafından tanındı (Euronews, 2018). 80'den fazla devletle diplomatik ilişkiler kurdu, 25 büyükelçilik açtı ve 60'ın üzerinde uluslararası ve bölgesel örgütün üyesi oldu (Visoka, 2018:4). 2009 yılında Kosova, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'na üye olarak kabul edildi. Daha sonra Kosova, 2012'de Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'na tam üye olarak; 2013 yılında Bölgesel İşbirliği Konseyi'ne katılımcı üye olarak dahil oldu. Kosova'nın UNESCO'ya üyelik başvurusu ise Avrupa Birliği ve ABD tarafından desteklenmiştir (Newman ve Visoka, 2016:7).

Kosova, BM üyesi ülkelerin çoğunluğunun tanıdığı bir ülke olmasına rağmen, statüsü hala tartışmalıdır. Statüsü tartışmalı olan devletler, genel olarak uluslararası tanınırlığı reddedilen ve BM tarafından tanınmayan siyasi varlıklar ya da devletler olarak kabul edilmektedir. Kosova'yı da bu kategoride kabul eden yazarlar mevcuttur (Geldenhuis, 2009:7). BM, AB ve NATO gibi kilit uluslararası kuruluşlardan herhangi birine üyeliği bulunmayan bir ülke olarak Kosova, diplomatik alanda Sırbistan ve müttefiklerinin engelleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, özellikle güvenlik ve ekonomik sektörün gelişmesinde ülkenin genel gelişimi üzerinde etkili olmaya devam etmektedir. Kosova'nın savunma ve güvenlik alanında sahip olduğu sınırlı kapasite, uluslararası arenada ortaya çıkan sorunlar ve istihbarat yapılarında meydana gelen aksaklıklar, Kosova'nın önünde engel teşkil etmektedir (Gashi ve Maqedonci, 2017:97).

Öte yandan küresel güvenlik ortamı gün geçtikçe çok daha karmaşık bir hal almaktadır. Silah sistemlerinin modernizasyonu, stratejilerin değişimi, küresel politik gelişmeler, yeni taktiklerin uygulanması, yeni küresel aktörlerin ortaya çıkışı ve diğer birçok faktör küresel güvenlik ortamının karmaşıklığını arttırmaktadır. Dolayısıyla Kosova, mevcut

ortam içerisinde elverişsiz bir pozisyonda kalmaktadır (Gashi ve Maqedonci, 2017: 99-100).

Bu zorluklara rağmen ulusal bilişim sektörünü desteklemek, Kosova'nın uluslararası görünürlüğünü daha da geliştirmesine yardımcı olabilecek unsurlar arasında yer almaktadır (Patricolo, 2018). Kosova İstatistik Kurumu (KAS) tarafından 2018'de yayınlanan bir Bilgi ve İletişim Teknolojileri Araştırması'na göre, ülkenin Bilgi İletişim Teknolojisi (BİT) sektörü hızla artmakta ve son beş yıldır hükümetin öncelikleri arasında yer almaktadır (Kosovo Agency of Statistics: Annual Plan of Official Statistics, 2018). Hükümetin 2015 yılında onayladığı Ulusal Bilişim Stratejisi, bilişim teknolojisinin 2020 yılına kadar Kosova bilişim endüstrisinin uluslararası rekabet gücünü artırarak; ekonomik büyüme, istihdam ve inovasyon için ana etken haline gelmesini hedeflemektedir (Kosovo IT Strategy, 2015:9).

Ancak bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için Kosova'nın önünde birtakım engeller mevcuttur. İnternet Tahsisli Sayılar ve İsimler Kurumu (ICANN), alan adı (ID) vermekten sorumlu olan ve kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. ICANN, ID'nin yalnızca Uluslararası Standartlar Teşkilâtı (ISO) 3166-1 koduna sahip ülkelere atanabileceğini belirtir. Bu, ISO tarafından yayınlanan bir koddur ve uluslararası banka transferlerinden kargo taşımacılığına kadar her şeyde kullanılan verileri içermektedir. Örneğin, Almanya'ya *DE*, Arnavutluk'a *AL*, gibi resmi ID'ler atanırken, Kosova'nın resmi olarak atanmış bir kodu bulunmamaktadır. Çünkü resmi olarak bir ülkeye ID atanabilmesi için iki kriterden sadece birini karşılaması gerekir: BM'ye veya uzmanlaşmış bir BM kurumuna üye olmak. Ancak Kosova, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası kuruluşlarına üye olmasına rağmen hala bir alan adına sahip değildir (Stenlund, 2018).

Kosova Dışişleri Bakanlığı, Kosova'nın UNESCO'ya kabul edilmesi amacıyla çeşitli faaliyetler başlatmıştır. Kosova'nın önde gelen siyasi isimleri, diplomatları ve diasporası, Kosova'nın UNESCO'nun bir parçası olmayı hak etme nedenlerini göstermek için sosyal medyayı aktif bir biçimde kullanmıştır. Bu durum, Twitter hesabından yapılan *KosovoInUNESCO* adlı dijital diplomasi çalışmalarıyla desteklenmiştir. Bu hesaplarda Kosova'nın güçlü görüntüleri paylaşılarak Kosova'nın imajı iyileştirilmeye çalışılmıştır (Bogdanovski, 2015).

Bununla birlikte Kosova Dışışleri Bakanlığı, Kosova'nın küresel internet altyapısına dahil edilmesi, ekonomik, kültürel ve politik gelişmesinin sağlanması ve uluslararası arenada imajının iyileştirilmesi için de çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda Kosova'daki Norveç Büyükelçiliği, IPKO Vakfı ve British Council'in desteği ile Temmuz 2013'te *digitalkosovo.org* isimli platform oluşturulmuştur (Kosovo's Digital Diplomacy Strategy).

Kosova, BM tarafından verilen bir ISO koduna sahip olmadığı için birçok web sitesinde "devlet" olarak görünmemektedir (Mehmetaj, 2016). Digitalkosovo.org, bu durumun düzeltilmesi amacıyla Kosova'yı web sitelerindeki devlet listelerine entegre etmeye çalışmaktadır. Bu platformda vatandaşlar, isteklerini iletebilecekleri hazır şablonlar aracılığıyla farklı web sitelerine, üniversitelere veya diğer kuruluşlara e-posta gönderebilmekte ve ülkelerinin web sitelerinin devlet listesine eklenmesini talep edebilmektedir. Platform, 2018 itibariyle Kosova'nın Facebook, Twitter, Google, Microsoft, Apple, Amazon, LinkedIn, Adobe ve Dailymotion'un da dahil olduğu 113 web sitesinde tanınmasını sağlamıştır (Digital Kosovo, 2018).

Dijital Kosova'yı kullanmak, Kosova'nın dünyadaki belli başlı web siteleri üzerindeki dijital varlığını ilerletmektedir. Bu platformun en önemli özelliklerinden biri, bireyleri de sürece dahil etmesidir (Digital Kosovo, 2018). Kosova Eski Dışışleri Bakanı Petrit Selimi, Andreas Sandre'ye verdiği röportajda Dijital Kosova platformundaki en büyük başarıların Kosova vatandaşlarından geldiğini ifade etmiştir. Kosova vatandaşlarını "dijital diplomatlar" olarak tanımlayan Selimi, Kosova'nın çevrimiçi alanda bir ülke olarak tanınması için büyük şirketlere ve dijital platformlara mektup ve e-postalar gönderen vatandaşlar sayesinde büyük ilerleme kaydettiklerinin altını çizmiştir (Sandre, 2015:226). Norveç'in Kosova Büyükelçisi Jan Braathu Dijital Kosova'yı; "Dijital Kosova yoluyla, hepimiz dijital diplomatlar olabiliriz ve Kosova'nın internet üzerinden şirketler tarafından tanınmasını talep ederek potansiyel etkimizi kullanabiliriz. Bu, kişisel rahatsızlıktan daha fazlasıdır. Kosova'nın egemenliğini desteklemek için dijitalden yararlanmasında büyük bir potansiyel görüyoruz" ifadesiyle desteklemiştir (Kosovain.eu, 2013). Benzer şekilde İngiliz Büyükelçiliği'nden Myrna Macgregor da Kosova'nın dijital diplomaside kat ettiği yolu; "Hepimizin güçlü bir dijital varlığa sahip olması gerekiyor" şeklinde özetlemiştir (Republic of Kosovo Ministry of Foreign Affairs, 2018).

Wiki Academy ve #InstaKosova da bireylerin Kosova hakkında çevrimiçi içerik üretmelerini sağlamayı amaçlayan diğer iki girişimdir. Wiki Academy, Kosova Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Dijital Diplomasi Stratejisi kapsamında düzenlenen bir projedir. Wiki Academy'nin amacı, Kosova'yı dünyada daha iyi temsil edecek içerikler üretmektir. Wiki Academy, Wikipedia'daki içerikleri değiştirmek için toplanan bireylerden oluşmaktadır. Wikipedia, her ne kadar güvenilir bir kaynak olarak görülmesine de, hala en popüler online ansiklopedidir ve Google arama sonuçlarında en üst sıralarda yer almaktadır. Dolayısıyla Wiki Academy, bu platformda Kosova hakkında gerçeği yansıtmayan içeriklerin üretilmesini engellemek amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir (Mehmetaj, 2016). #InstaKosova ise, genç bir ülke olan Kosova'nın dünyanın geri kalanına tanıtılmasını amaçlayan bir platformdur. Bu platformda Kosova'nın güçlü görüntüleri yayınlanarak ülkenin imajı iyileştirilmeye çalışılmaktadır.

Kosova'nın dijital alanda tanınırlığını arttırmak için yürüttüğü faaliyetler bununla sınırlı değildir. Ekim 2014'te, Kosova'nın tanınmasını sağlamak amacıyla Teknoloji, Eğlence, Tasarım (TED) topluluğu kurulmuştur (Marzouk, 2010:19). Öte yandan, küresel bir medya kampanyası olan ve Avrupa ülkeleri, Arap ülkeleri ve El-Cezire tarafından desteklenen "Kosova: Genç Avrupalılar" isimli TV spotu, Kosova'nın dünya kamuoyundaki imajını düzeltmeye yönelik bir girişimdir. Bu gibi faaliyetler Kosova'yı dijital diplomaside önemli bir noktaya taşımaktadır. Bu sayede Kosova, dijital diplomaside dünyanın en iyileri arasında görülmektedir (Haxhimehmeti, 2015:347).

Kosova, ekonomik anlamda da dijitalleşmek adına önemli somut adımlar atmaya başlamıştır. Geniş fiziksel girdiler veya işgücünün hareketliliğini gerektirmeyen dijital ekonomi, Kosova'nın ekonomik kalkınmasını yönlendirecek bir sektör olarak büyük potansiyele sahiptir. Kosova hükümeti, Bilgi ve İletişim Teknolojisi'ni (BİT) Kosova ekonomik kalkınmasında altı öncelikli sektörden biri olarak kabul etmektedir. BİT, uluslararası ticari ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi için hayati önem taşıyan ve sosyal bütünleşme ve toplumda bilginin yayılması için hayati öneme sahip, çok çeşitli ekonomik faaliyetlerin kritik bir bileşenini temsil eder. Kosova'daki BİT endüstrisi genel olarak ekonominin canlı bir sektörünü oluşturur ve büyük bir istihdam kaynağı sağlamaktadır. Öte yandan Kosova'da GSYİH'nin % 11'i "bilgi ekonomisi" işgücünden sağlanmaktadır (IPA II, 2014-2020:4).

Kosova'da bir Amerikan - Arnavut yatırımı olan *Fingermarket* de dijital ekonomi açısından önemli bir adımdır. Alman-Kosova Ekonomik Birliği ile bir mutabakat anlaşması imzalayan ve ABD merkezli küresel bir şirket olan Fingermarket; uluslararası ortaklarla yatırım ve e-ticaret için işbirliğini arttırmak ve bölgesel işletmeleri teşvik etmek adına önemli bir adımdır. Şirket, Balkanlar'a açılarak ilk şubesini başta Priştine'de açmıştır. Ana hedefi, yabancı yatırımcılara kimlik, ağ oluşturma ve bilgi sağlama yoluyla dijital bir toplumun oluşturulması ve bu sayede yerel işletmelerin geliştirilmesidir. Şirket, Kosova'daki ticaretin önemli bir kısmını dijitalleştirmeyi ve Balkanlar'da genişlemeyi hedeflemektedir (Mehmetaj, 2016:3).

Diplomasinin Dijitalleşmesi ve Devlet Aktörünün Değişen Rolü

Westphalian ulus-devlet sistemi içinde diplomatik uygulamalar, kararlaştırılmış bir ulusal kimliğe sahip egemen devletlerin kurulması yoluyla resmiyet kazanmaktadır. Bu sistem içerisinde dış politika, profesyoneller eliyle yürütülmekte ve geleneksel diplomatların devlet meselelerindeki temel rolü, yalnızca devletlerarasında iletişim aracı olarak görev yapmaktı. 20. yüzyılın başına kadar geçerliliğini sürdüren bu diplomasi modeli ve diplomatın rolü; küreselleşme, yenilikçilik ve karşılıklı bağımlılık güçleri geliştikçe değişime uğramaya başlamıştır (Deos, 2015:19).

İnternet, daha fazla ve farklı aktörün siyasal ve diplomatik süreçlerde yer almasına olanak tanımıştır (Wescott, 2008:8). Grant bu süreci “diplomasinin demokratikleşmesi” olarak nitelendirmektedir. Grant, teknolojinin daha fazla aktörün diplomaside rol oynamasına izin vererek oyun alanını genişlettiğini ve bunu yaparken neredeyse her gün kuralları değiştirdiğini ifade etmiştir. Grant'a göre bu durum, aktörler arasında işbirliğinin ve kutuplaşmanın eşzamanlı büyümesine sebebiyet vermektedir (Grant, 2004).

Aktör çeşitliliğinden istifade ederek, uluslararası sistemde görünürlüğünü arttırmak isteyen küçük ülkeler için bu ortam, muazzam bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Zira dijital ortam, az gelişmiş ülkelere ekonomilerini küresel pazardaki ileri ekonomilerle rekabet edebilecek yüksek katma değerli bilgi ekonomilerine dönüştürmek için bir fırsat sunmaktadır. Bu nedenle dijital ortamda küçük bir ülke ile süper güç arasında büyük bir fark bulunmamaktadır. Bunun nedeni, dijital ortamda gerekli olan materyallerin

geleneksel diplomaside olduğu kadar pahalı olmaması ve bütün kitlelere ulaşabilme potansiyeline sahip olmasıdır (Bogdanovski, 2015). Hatta büyük güçlerin altyapılarını dijital alana büyük oranda bağımlı hale getirmiş olmaları, bu ülkeler için dış veya iç güçler tarafından kolayca istismar edilebilir zayıflıklar yaratmakta, dolayısıyla bu durum küçük ülkeleri avantajlı duruma sokmaktadır (Korhan, 2017:92).

Bu argümanlar, devlet aktörünün diplomasideki rolünün sorgulanmasına yönelik değerlendirmeler için zemin oluşturmaktadır. Gerçekten diplomasi artık devlet tarafından görevlendirilmiş profesyonel elçilerin tekelinden çıkmış bir faaliyet midir? Herhangi bir “birey”in bile yürütebileceği bir diplomasi kültürü mümkün müdür? Dijital ortamda bir devlet-dışı aktör tarafından tanınmanın hukuki boyutu nedir? Bu sorulara yönelik tartışmalar mevcut olmakla birlikte, çalışmanın konusunu oluşturması gerekçesiyle Kosova Eski Dışişleri Bakanı Petrit Selimi ve Eski Kosova Başbakanı Haşim Taçi’nin dikkat çekici demeçlerine yer vermek gerekir. Selimi, sosyal ağlarda alternatif bir diplomatik alan ve etkili bir araç olarak oluşturdukları platformlara yönelik; “Yaşlı elçilerin diğer elçilere gizli mesajlar fısıldadığı ve imparatorluk şehirlerinin eteklerinde güzel ortaçağ saraylarında düzenlenen konferanslarda mesajların somut planlara dönüştüğü günler geride kaldı.” açıklamasında bulunmuştur (Embassy of Czech Republic in Pristina). Başka bir röportajında Selimi, dijital diplomasi zaferlerinin daha resmi diplomatik çevrelerde herhangi bir değişikliğe yol açıp açmadığına yönelik soruya “Klasik diplomasi ve yeni diplomasi arasındaki çizgiler, gerçekten ayırt edemeyeceğiniz derecede bulanıklaşacaktır” şeklinde cevap vermiştir (Marlow, 2014). Haşim Taçi ise, Facebook tarafından listeye eklenmenin, küresel bir süper güç tarafından tanınmak kadar büyük bir etkiye sahip olduğunu dile getirmiştir (Brunetti, 2015).

Bu demeçlere yönelik yapılacak değerlendirmede, dijital diplomasinin geleneksel diplomasi anlayışının dönüşümüne sebebiyet verdiği sonucuna varılabilir. Ancak farklı formlara bürünse de diplomasi, hâlâ temel olarak ulus-devletlerin hükümetleri arasında yürütülen bir faaliyet olarak varlığını korumaktadır. Çünkü devletler hala karar alma sürecinde başat rolü oynayan aktörlerdir. En önemli tartışmalar hala yüz yüze yürütülmekte ve kararların alınmasına izin veren güven düzeyi bu şekilde belirlenmektedir (Wescott, 2008:16). Öte yandan Facebook gibi milyar dolarlık internet şirketleri tarafından tanınmak, uluslararası ekonomik alanda önem atfeden bir durum olsa da, bunların kâr amacı güden hükümet dışı aktörler olduğu ve dolayısıyla bu kuruluşlar

tarafından edinilen tanınmanın uluslararası hukuk açısından herhangi bir geçerliliğinin olmadığı unutulmamalıdır (Brunetti, 2015). Bu doğrultuda, Evans gibi uluslararası hukuk uzmanlarının ulus ötesi şirketleri uluslararası hukukun konusu olarak görmedikleri hatırlanmalıdır (Evans, 2014:33). Klabbers de genellikle şirketleri "sınırlı bir öznelliğe sahip" olarak kabul etmektedir (Klabbers, 2013:69).

Sonuç

Bilgi iletişim teknolojilerindeki yenilikler ve internetin dünya genelinde yaygın olarak kullanılması, küresel toplumu büyük ölçüde etkilemiştir. Özellikle Soğuk Savaşın sona erdiği 1990 yılından bu yana gelişen teknoloji ve dolayısıyla internet, diplomatik faaliyetlerin de siber uzay aracılığı ile yürütülmesine olanak sağlamıştır. Dolayısıyla bu durum, "uluslararası ilişkilerin geleneksel anlayışına temel bir meydan okuma" olarak yorumlanmıştır (Potter, 2012:3).

Günümüzde web siteleri, çevrimiçi forumlar ve haber portallarındaki içeriklerin çoğu, devletlerin imajını şekillendirmekte ve uluslararası alandaki konumlarını etkilemektedir. Özellikle, tartışmalı statüsü olan ülkelerin gelişimi açısından bu platformlar önem kazanmaya başlamıştır. ABD, Çin ve Rusya gibi ülkeler hâlihazırda dijital diplomasi kampanyaları yürütebiliyorken, küçük ülkelerin bu konuda atacakları adımlar ziyadesiyle önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, mikro-politik araçların etkin bir biçimde kullanılması, tartışmalı devletlerin uluslararası toplumda var olma mücadelesini anlamak için güçlü bir temel sağlamaktadır. Kosova'nın dijital alanda yükselen başarısı, uluslararası tanınmayı isteyen Filistin gibi diğer ülkeler için de yararlı bir model olabilecektir.

Bununla birlikte, dijital diplomasinin ulaşabileceği sınırların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Dijital diplomasi, her ne kadar uluslararası alanda imaj zedelenmesini toparlayan bir araç görevi görse de, bir ülkenin iç ve dış dinamiklerinde meydana gelen aksaklıkları gidermede rol sahibi değildir. Hatta çoğu durumda devletler için bir "maske" görevi görebilmekte ve devletlerin gerçeklerinden ziyade, yansıtılmak isteneni lanse edebilmektedir. Bu da uluslararası ortamdaki şeffaflığın normatif unsurların aleyhine işleyebileceği anlamına gelmektedir.

Kaynakça

- “About Digital Kosovo”, <http://www.digitalkosovo.org/about/>
- “Kosovo Agency of Statistics: Annual Plan of Official Statistics 2018”, <http://ask.rks-gov.net/media/3418/plani-vjetor-2018-ang.pdf>.
- “Kosovo IT Strategy”, 2015, http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Kosovo_IT_Strategy.pdf.
- “Kosovo’s Digital Diplomacy Strategy” <http://www.digitalkosovo.org/digital/>.
- ”Instrument For Pre-Accession Assistance (IPA II) 2014-2020”, https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/ipa_2017_040506.08_ks_eu_support_for_the_competitiveness_of_kosovos_ict_sector.pdf (11.12.2018).
- Adesina, O. S. (2017). Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy. *Cogent Social Sciences: Politics & International Relations/Research Article*.
- Alexandrov, M. (2003). The Concept of State Identity in International Relations: A Theoretical Analysis. *Journal of International Development and Cooperation*. Cilt 10. Sayı 1. ss. 33–46.
- Akyeşilmen, N. (2018). *Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Siber Politika & Siber Güvenlik*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Azarkan, E. (2016). Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. Cilt 15. Sayı 4. ss. 1055-68.
- Bjola, C. Jiang L. (2015). Social Media and Public Diplomacy: A Comparative Analysis of the Digital Diplomatic Strategies of the EU, US and Japan in China. C. Bjola ve M. Holmes (der.), *Digital Diplomacy: Theory and Practice*, New York: Routledge.
- Bogdanovski, A. (2015). Digital Diplomacy-Why Does It Matter? https://www.analyticamk.org/images/Files/Commentary/comm201511_67924.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2018).
- Boyes, P. (2013). Kosovo’s Digital Diplomats. <https://foreignpolicy.com/2013/12/06/kosovos-digital-diplomats/>. (Erişim Tarihi: 15.11.2018).
- Brunetti, F. (2015). Digital Kosovo: Diplomacy and State Recognition in the XXIst Century. <http://www.iurisprudentes.it/2015/09/09/digital-kosovo-diplomacy-and-state-recognition-in-the-xxist-century-2/> (Erişim Tarihi: 17.11.2018).
- Bull, H. (1997). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. Houndmills: Macmillan.

- Deos, A. S. (2015). *Digital Diplomacy & Social Capital: Analysing Relational Components of Trust in US & Israeli Online Social Networks*. University of Otago.
- Euronews. (2018). Bağımsız Kosova 10 yaşında. <https://tr.euronews.com/2018/02/17/bag-ms-z-kosova-10-yas-nda> (Erişim Tarihi: 19.11.2018).
- Evans, M. (2014). *International Law*. Oxford University Press.
- Gashi, B., Maqedonci, E. (2017). Hybrid Threats – Global Challenge of Modern Times. *Polemos 20*. Cilt 1. Sayı 2. ss. 91-102.
- Geldenhuis, D. (2009). *Contested States in World Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- Grant, R. (2004). The Democratisation of Diplomacy: Negotiating with the Internet. Oxford Internet Institute. Research Report 5.
- Haxhimehmeti, G. (2015). ‘The Soft Power’ of Small Countries: Kosovo Challenges and Potentials Based on the Experience of Switzerland and Slovenia. *Iliria International Review 1*. 2015.
- Hocking, B. Melissen J. Riordan, S. Sharp, P. (2012). Futures for Diplomacy: Integrative Diplomacy for the 21st Century. *Netherlands Institute of International Relations*. https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20121030_research_melissen.pdf (22.11.2018).
- Holmes, M. (2015). Digital Diplomacy and International Change Management. Corneliu Bjola ve Marcus Holmes (der.), *Digital Diplomacy: Theory and Practice*, New York: Routledge.
- Johannes, S. (2018). Kosovo’s Recognition Missing in Online Domain. <https://kosovotwopointzero.com/en/kosovos-recognition-missing-in-online-domain/> (Erişim Tarihi: 14.12.2018).
- Klabbers, J. (2013). *International Law*. Cambridge University Press.
- Korhan, S. (2017). Siber Uzayda Aktör-Güç İlişkisi. *Cyberpolitik Journal*. Cilt 2. Sayı 4. ss. 75-104.
- Kosovain.eu, (2013). Launch of "Digital Kosovo" Supports Kosovo Citizens to Lobby for Greater Internet Inclusion. <http://kosovain.eu/en/Kosova/Launch-of-Digital-Kosovo-Supports-Kosovo-Citizens-to-Lobby-for-Greater-Internet-Inclusion-24187> (Erişim Tarihi: 25.11.2018).
- La Porte, T. (2012). The Legitimacy and Effectiveness of Non-State Actors and the Public Diplomacy Concept. *Public Diplomacy Theory and Conceptual Issues*.

- Marzouk, L. (2010). TED Event Planned for Prishtina. *Prishtina Insight*. <https://prishtinainsight.com/wp-content/uploads/2016/02/Prishtina-Insight-52.pdf> (23.11.2018).
- Mehmetaj, K. (2016). Football Federation of Kosovo joins UEFA. *Project Management Update from Kosovo*. Cilt 5. Sayı 1. ss. 1-5.
- Newman, E. Visoka, G. (2016). The Foreign Policy of State Recognition: Kosovo's Diplomatic Strategy to Join International Society. *Foreign Policy Analysis*. ss. 1-21.
- Patricolo, C. (2018). ICT in Kosovo: Great Potential, Obstacles Remain. <https://emerging-europe.com/news/ict-kosovo-great-potential-obstacles-remain/> (Erişim Tarihi: 15.12.2018).
- Potter, E. H. (2012). *Cyber-Diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Republic of Kosovo Ministry of Foreign Affairs. (2018). Launch of "Digital Kosovo" Supports Kosovo Citizens to Lobby for Greater Internet Inclusion. http://www.mfa-ks.net/en/politika_single/3231 (Erişim Tarihi: 12.12.2018).
- Sandre, A. (2015). *Digital Diplomacy: Conversations on Innovation in Foreign Policy*. Rowman & Littlefield.
- Sputnik News*. (2018). Balkanlar'ın Pandora Kutusu: 10 yıl 'Bağımsızlık' Kosova'ya Neler Getirdi? <https://tr.sputniknews.com/analiz/201802191032317350-balkanlarin-pandora-kutusu-10-yil-bagimsizlik-kosovaya-neler-getirdi/> (Erişim Tarihi: 16.12.2018).
- Visoka, G. (2018). *Acting Like a State: Kosovo and the Everyday Making of Statehood*. New York: Routledge.
- Watson, A. (1984). *Diplomacy: The Dialogue Between States*. Routledge.
- Westcott, N. (2008). Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relations. *Oxford Internet Institute*. Research Report 16.
- Yücel, G. (2016). Dijital Diplomasi. *TRT Akademi*. Cilt 1. Sayı 2. ss. 748-60.

